

UIT HET PESTHOL VAN EESSEN OP BALLINGSCHAP

De Duitschers troffen te Dixmuiden nog 28 burgers aan : ze schoten er twee neer, een omdat hij nog in bezit was van een revolver en de ander om onbekend gebleven reden, tenminste niemand kon ons die meedelen. Bij de geblevenen bevond zich ook de oude, kindsch geworden vrouw, welke meende, dat het die maand lang aanhoudend gedonderd had. De groep werd naar Eessen gevoerd, waar immers ruim vijf honderd ongelukkigen in de brouwerij Costenoble opgesloten waren.

Wie hebben vader Borgers zien wegschuipen, trachtend Nederland te bereiken om zijn gewonden zoon te bezoeken, maar tevens bezorgd voor zijn kranke vrouw, welke hij wel onder de hoede van zijn dochter en tante Alida liet, doch tegelijk in het groot oorlogsgevaar.

— Nu zullen we morgen vertrekken, zei een der dochters Costenoble tot Helena Borgers. De Duitschers hebben Dixmuiden gepakt. Ze brengen daar juist nog eenige burgers aan.

En men hoorde het gejoel van soldaten, welke de zoo duur gekochte overwinning vierden. Zes honderd gevan-

genen, Belgen, Franschen en Senegaleezen, trokken door het dorp. Op het kerkhof had de begrafenis plaats van een Fransch dokter. Het was Chastang, die met de ambulance Guillet in het Spaansch huis verrast werd. Hij verzorgde daarna nog eigen en Duitsche gewonden, en werd op den weg naar Eessen, toen hij een gekwetste fusilier ondersteunde, door een Fransche granaat gedood.

Zijn laatste woorden waren : « Oh, ma... » Ik denk dat hij bedoelde « Oh, maman », schreef de matroos, welken hij geholpen had, later aan mevrouw Chastang, de moeder. Een Duitsch officier, die den dokter aan het werk gezien had, gelastte aan soldaten van het Rood Kruis het lijk naar Eessen te voeren, waar het op 't kerkhof met militaire eer ter aarde besteld werd. De ridderlijke tegenstander liet op het graf een kruis plaatsen met het opschrift : « Ici repose un brave medecin français ». (Hier rust een dapper Fransch dokter).

Maar de ongelukkigen in de brouwerij ondervonden alles behalve een ridderlijke behandeling. Een maand duurde

thans hun gevangenschap in de enge ruimte, welke een pesthol werd genoemd, en dien naam ten volle verdiende.

— Mogen we nu heen gaan! vroegen de Eessenaren.

Dixmuiden was immers gevallen, en dat feit werd als voorwaarde voor de bevrijding gesteld. Al zoo lang had men de bedorven lucht ingeademd, in mest gellegerd, het voedsel genuttigd in blikjes, in de palm van de hand, uit een muts; velen waren ziek en sommigen had men uitgedragen naar de rustplaats der dooden. « Mogen we nu heen gaan? » 't Klonk als een bede om ontferming,

waren eenigen tijd te voren in hun slaapkamer opgesloten, met een schildwacht voor de deur; waarom wisten ze niet. 't Is waar, dat de Duitschers nog altijd beweerden, dat er in de woning een toestel voor geheimzinnige spionage moest bestaan.

De officier, die nu zijn wagen liet laden, verscheen in de slaapkamer en koos daar een leunstoel, matrassen en dekens uit. Zulma Costenoble protesteerde hier tegen, maar de moderne roofridder bedreigde haar met zijn revolver. In dit vertrek bevond zich ook de kleine Marie Maes, het kind dat, zooals we vroeger verteld hebben, zwaar gewond tusschen

De Koning van Engeland schouwt Belgische troepen te Veurne (1914)

een noodkreet, omdat het lijden te zwaar werd.

— Zoodra Veurne veroverd is! treiterden thans de bewakers.

Den 12en November reden drie ruiters de binnenplaats op: een officier en twee ordonancien. Achter hen volgde een groote wagen. De overste drong in het salon, verjoeg eenige zieken van de sofa en uit de zetels, en liet deze meubelen, twee lichtkronen en de gordijnen opladen. Dan roofde hij honderd kilo boter, welke de familie Costenoble voor den Winter bestemd had.

De twee dochters van den brouwer

de dooden op den weg gelegen had. Eessen werd voortdurend gebombardeerd en dien morgen zelf was de arme weeze nog door een granaatscherf aan de borst getroffen. Lijgend lag ze nu in twee dekens gewikkeld, en de geelaarsde en gespoorde bandiet ontnam het kind die ook, waarna hij nog in andere kamers beddegoed weghaalde. Vervolgens klom de kerel naar den zolder, stal daar vijf honderd kilo peren en appels, twee hespen, tabak, duizend sigaren, ajuin, en boter. Zijn blik viel, bij 't naar beneden gaan, op den traplooper en zijn gedweë knechten moes-

ten die evenals de koperen roeden afnemen.

Eindelijk vertrok de wagen, maar in den namiddag keerde de officier terug, ditmaal met een auto. Hij had nog een kachel en kolenbak vergeten. Zoo kon hij de kamers van een divisie-staf be- meubelen, en militair heet zulks rekwi- reeren, terwijl het nuchtere volk in Vlaanderen de voertuigen der opeischers veel eenvoudiger, minder deftig, maar meer naar waarheid, de « dievenkarre- kes » heette.

— Wanneer zullen we mogen vertrek- ken! zuchtte ook Helena Borgers dik- wijls. Ze zag haar moeder achteruit- gaan. O, hier in dit pesthol, met de wal- men van bedorven lucht, van de uit- werpselen der idioten en kindsch ge- worden oudjes, want de dysenterie heerschte nu op vreeselijke wijze, met het onvoldoende voedsel kon de kranke onmogelijk genezen.

In den stal logeerden mannen op ver- mulmd stroo, waar eerst legerpaarden gestald waren, en hun bewakers had- den verboden de mest dezer dieren weg te voeren! Ongedierde wemelde overal, en niemand mocht den kerker verlaten om in de verlaten woningen verschoo- ning te halen. Ze zouden trouwens de niet vernielde woningen toch uitgeplun- derd gevonden hebben.

Eindelijk den 15en November kwam het bevel: « Vertrekken! ». Waarheen? Niemand wist het! Weinigen vroegen er naar. O, als men maar weg mocht uit deze plaats van verschrikking, deze hel...

De ellendige stoet werd opgesteld, mannen, vrouwen, grijsaards, zieken, gebrekkigen, kinderen... 't Was guur weer en tot overmaat van smart begon het nog te sneeuwen... En waarlijk die lijkwade paste bij het doode land, de eens zoo goede, vriendelijke, gezellige IJzerstreek, die zelfs in den Winter haar bekoring bezat...

't Was nu de week van Sint-Maarten- Groote God, welke blijde herinneringen van de volksgebruiken, naief misschien, maar zoo innig verbonden met het oude, stoere leven van Vlaanderen, het eerste feest van een lange rij, welke de gezelligheid bracht op de hoeven en in de landsche woningen.

Van Veurne-Ambacht beschreef Flan- dria's Novellen-Bibliotheek talrijke too- neeltjes en ook Sint-Maartensavond:

« De kinderen, groot en klein, arm en rijk, doorloopen stadje of dorp, gekleur- de versierde lantaarns dragende, wijl ze samen de luidruchtigste en vroolijkste zangen aanheffen, ter eere van Sint- Maarten.

En zij, die geen geld hadden om er een te koopen, gingen er zelf maken. Ze haalden 's morgens uit den hof of van 't veld een overgrote raap, holden die uit en sneden er allerhande figuren in: sterren, halve manen, heele manen voorzien van oogen, neus en mond, ook wel bloemen en blaadjes.

En anderen brachten de kaarsjes en de draagstokken — bezemstokken — bij. Als het versierwerk gemaakt en goedge- keurd was, werden de rapen stevig vast- gezet op de stokken en van binnen werd een brandend oortjeskaarsje geplaatst.

En dan de stoet!

Van alle kanten, uit al de straatjes en op de wegen klonk het vreugdelied:

De toren ga mee naar Gent
En als m'n moeder koeken bakt
'k Zit er zoo geern omtrent;
'k Zit al in een hoekje,
'k Krijge daar een koekje
'k Zit al onder de tafel
'k Krijge daar een wafel.

— « Waar is de tijd dat ik ook mee deed? » dachten dan de oude lieden, en ze staarden de kinderen na; maar algauw verdreven ze de beelden uit 't verleden; de moeders sloegen heur kapmantel om, namen heur wissen mandje er onder verborgen en trokken geheimzinnig heen: ze gingen St. Maarten spreken...

Ze waren niet rijk, maar ze waren toch goedhartig en deden wat ze konden, ze kochten wat amandelbrood, wat sui- kergoed, wat chocolade, dat het zoo voor elk kind een tellloortje vol was.

« Op St. Maartensdag zou ik willen rijk zijn! — » peinsde menigeen, en thuis werden de suikermanmetjes, de hartjes, de koekjes op gebloemde telllooren geschikt. Men haastte zich, want men zou niet gaarne verrast worden door de kinderen. Deze kwamen op 't ge- steld uur thuis, wit besmeet, hijgend, blozend, stralend van genot!

O, ze hadden zooveel plezier gehad! Ze waren met drie honderd kinderen, allen gekleurde lantaarns dragend. En

op de Groote Markt of de dorpsplaats hadden ze twee groote rondes gemaakt, en al te samen het liedje gezongen. O! 't was zoo schoone al die brandende lan- taarns boven al die zingende kopjes!

En toen ze daar allen stonden te zin- gen begon het opeens te sneeuwen! te sneeuwen! groote dikke vlokken! Dat was nog 't schoonste van al; 't waren percies vlindertjes, die rond de lantaarns kwamen vliegen!

Als ze wat tot bedaren gekomen wa- ren, schaarden ze zich gezellig om de brandende stoof.

De kinderen bleven nog eenigen tijd met de voeten op de stoof zitten, wijl ze lustig vertelden; dan werd de kous ge- hangen in de schouw eer ze naar 't bed trokken. Niet lang duurde het of vader en moeder hoorden ze ronken; van zoo gauw ze overtuigd waren dat de kinde- ren goed ingeslapen waren, begon ze de St. Maartenstafel te bereiden: een net wit kleed werd erover gespreid; daarop werden de telllooren met lekkernijen ge- steld.

Hoe edelschoon maakt de goedheid menig oud gelaat.

's Anderdaags waren de kinderen vroeg wakker en beneden; daar brandde reeds de lamp in 't midden der tafel; ze verlichtte helder de St. Maartenstafel.

O, wat een vreugde toen!

Ja, zoo was het; hier in dezen, daar in dien vorm, maar overal werd Sint- Maarten vroolijk gevierd. Hoe dikwijls hebben we in onze jeugd meegeloopen in de bende lustige jongens met ons kaarsje in een uitgeholden beetwortel. In deze streek hingen de kleinen hun kous, in een andere verzamelden ze zich in de warme kamer, waar moeder pan- nekoeken had gebakken...

Maar te Eessen nu dompelden de knaapjes en meisjes met de ouders mee, hand aan hand, of aan moeders rokken, op vaders schouder... En de verkleumde voetjes trappelden in het zwarte slijk der stukgereden wegen, waar de sneeuw niet liggen bleef, daar de oorlog geen blankheid duldde... En er was thans geen Sint-Maarten, zooals de weldoener uit de overlevering, die zijn mantel scheurde om met een deel een schame- len grijsaard te dekken... Meest onbarm- hartige soldaten omringden de rampza- ligen en sommigen ontzagen zich niet

de kinderen en zwakken, welke schier niet voort konden, met slagen en schop- pen op te jagen.

Ook Helena Borgers had hun onbarm- hartigheid ondervonden.

— Mijn moeder is lam, had ze tot een soldaat gezegd, toen het bevel tot ver- trekken gegeven werd.

— Dan sleept ge ze maar mee! klonk het ruw. Of anders, laat ze maar ach- ter... ze is toch bijna dood!

— Sloeber, knarste het meisje tusschen de tanden. Met moeite vond ze in een naburige woning een kruiwagen. Eenige mannen hielpen haar om de ongelukkige daarop te zetten en de dochter vroeg om uit haar eigen huis eenige dekens te ha- len.

— Neen, neen! beet een feldgrauw haar toe, uw dekens zullen wij gebrui- ken. Los!

Om beurten voerden kennissen de ar- me vrouwe...

En zoo zette de kalvariestoet aan, naar Zarren, in sneeuw en guren wind, door het barre oorlogsland. Arme martelaars, van het gefolterde Vlaanderen! Er waren moeders met zeven, acht kinderen... Een duwde een wagentje voort, waarin haar wichtje lag... Elensklaps botste het wiel in een kuil, en het voertuig keerde om, zoodat het onnoozel schaap in het slijk rolde... Ouden hijgden van inspan- ning, maar verzamelden onder de be- dreigingen der soldaten, die als moderne slavendrijvers de groep volgden, hun laatste krachten. Er waren kloeke man- nen, die bij al dit onrecht, de vuist bal- den, maar wat zou verzet baten tegen de brutale macht, tegen wezens, welke ongevoelig waren geworden onder de af- schuwelijke oorlogsruiheid, of van an- deren, wier hart genoot van militair ge- zag... Toch betoonden ook Duitschers deernis en mompelden ze, dat zulk on- recht hun land geen geluk aanbrengen zou... en zij boden hulp waar ze kon- den.

Aan 't station van Zarren stond een trein met beestenwagens. Zarren was nog bewoond, al had het de terreur ge- voeld in de vreeselijke Octoberdagen...

In den nacht van 14 op 15 October kwamen de eerste Duitschers op het hof van den landbouwer Couchère; zij eisch- ten melk en eieren en natuurlijk volde- den de hoevebewoners aan hun wensch.

In de buurt patrouilleerden Franschen en hadden schermutselingen plaats.

Den 20en stormden Duitschers als wilde duivels de boerderij op en beweerden dat er van daar op hen werd geschoten. De zoon, Jerome Couchère, kreeg een bajonetsteek in het hoofd en rolde in een gracht met den werkman Clay Romain, welke in den hiel geschoten was. Beide weerloozen werden daar verder afgemaakt. De woeste kerels dreven dan boer Couchère, Arsène Van Coillie en nog tien anderen als vee op naar de dorpsplaats, steeds de bedreiging herhalend van « kaput, kaput! » En 't leven der onschuldigen was in groot gevaar, toen een soldaat bij hoog en laag zwoer, dat Franschen geschoten en de burgers niets misdaan hadden.

Dan werden de gevangenen losgelaten.

Den 20en October hadden de Franschen ook bij Werken den vijand bestookt... en de Duitschers wreekten het insgelijks op de bevolking. Boer Verschure, zijn koerwachter, de paardenboever en twee neven, die aldaar uit Ardooie waren komen vluchten, werden met de bajonet afgemaakt. Een vrouw, die door het raam keek, viel door een kogel getroffen, neer. Dertig huizen stonden wel dra in lichte laaie.

Ja, ze wisten er hier ook van te spreken, van den Duitschen intocht en met mededogen zagen de bewoners nu de Eessenaren op hun kruisweg... Deze werden in de wagens geduwd en de trein zette zich in beweging naar Torhout. Een moeder weende bij haar stervend kindeke.

— Ba, maak er zooveel spel niet bij, treiterde een hartelooze Duitscher. Dat jong is toch zoo goed als dood. Smijt het naar buiten! En andere burgers moesten pleiten en protesteeren, om te voorkomen, dat de ellendeling de daad bij zijn afschuwelijke woorden voegen zou (1).

De trein bleef telkens staan om militaire konvooien door te laten; en 't was tien uur 's avonds, toen hij eindelijk te Torhout aankwam.

De havelooze schare, elkaar steunend en stuttend, de jongeren, met grijsaards en gebogen moederkens aan den arm,

(1) Al deze bijzonderheden schrijven wij natuurlijk slechts neer na nauwkeurig onderzoek.

vrouwen, met slapende of schreiende kinderen, of wichtjes, gloeiend van koorts, werden door militairen omringd. Nog kregen ze geen ruste. Een uur bleven ze in de koude staan, als gedwongen ook den laatsten druppel van den lijdensbeker te ledigen... « O, lagen we te Eessen op het kerkhof! » zuchtten sommigen, wien 't vergevorderde en nu zoo gefolterde leven te zwaar wog... Eindelijk zette de stoet zich in beweging... Moeizaam sleepten de voeten over het plaveisel van het zoo somber geworden stedeke; of men dompelde door plassen, struikelde, viel, werd weer overeind geholpen, tot de rampzaligen in een patronagezaal, een kapel of een ander lokaal kwamen, waar bussels stroo lagen tot rustleger.

Helena en tante Alida droegen met de hulp van een buurman de half bewustelooze mevrouw Borgers. Het meisje leed verschrikkelijk om haar moeder. Ze veroverde dan een plaatsje in de overvolle zaal en zat gebroken van harte, en gemarteld door haar machteloosheid, om 't lot der geliefde te verzachten, bij deze neer... De dood zou barmhartiger zijn dan de vijand. Zonder tot kennis te komen, stierf madam Borgers stillekens uit, en zij was niet de eenige welke den volgenden morgen stijf en roerloos in dit oord van ellende lag. Nog anderen waren slechts naar Torhout gekomen om er den geest te geven, want de reis had alle laatste kracht vernietigd. Burgers moesten de lijken weghalen. Helena wilde dat van haar moeder volgen, doch een bewaker joeg haar terug. En snikkend viel het meisje neer, daar waar de kranke overleed; tante Alida kon haar geen troost brengen... En niemand! Trouwens ieder had zijn eigen zorgen en leed... Twee jonge vrouwen moesten moeder worden... Het kon elk oogenblik geschieden. Ze moesten maar een schuilplaats zoeken. Hun echtgenoot mocht hen echter niet vergezellen. Door den bijtenden wind en de sneeuw, welke nog altijd in dichte vlokken neerviel, sleurden de ongelukkigen zich naar een klooster. De zusters wilden ze opnemen, maar in 't gesticht lagen Duitsche typhuslijders. En de ongelukkigen dompelden verder... Als Maria te Betleem hoorden ze overal het teleurstellend woord: « Er is geen plaats! »

Vluchtelingen en vooral soldaten vulden de huizen. Ze geraakten van elkander. Een werd eindelijk in een vriendenhuys opgenomen, de andere kwam in een stal terecht, en daar, op den vloer, in den tocht van den wind, welke door de reten blies, werd een uur nadien haar kindeke geboren, martelaar eer het op de wereld kwam... en gezegend, toen het eenige dagen later de wereld verliet..

Helena Borgers lag een ganschen dag en nacht bijna bewusteloos nu op het stroo.

Wat had men met haar moeder gedaan? Toen zij den tweeden morgen opstond en een soldaat smeekte uit te mogen

Nog was de maat van het lijden niet vol. Daar kwam een Duitsche dokter de bannelingen inspekteren; een ongevoelige, hooghartige, ruwe Pruis, een kerel zonder medelijden; hij liet mannen en vrouwen als Duitsche rekruten op de binnenplaats aantreden, bulderde hun scheldwoorden toe, joeg ze dan terug; hij moest de kinderkens in de keel kijken, gebod de moeders ze op den arm te nemen, durfde de kleinen een houten ring in den mond en, als de wichtjes zich krampachtig wrongen en benauwelijke kreten slaakten, vloekte hij van woede, en ontzag zich niet zelfs de kinderen te slaan... Pieter Maeckelbergh,

Intocht der Belgische ruitery te Veurne in 1914.

gaan, om voor de teraardebestelling van de dierbare te zorgen, liep ze weer een weigering op. « Ik mag niet », klonk het. « Ge moet allen hier blijven! » O, die ontzettende gevangenschap, in een pestlucht weer als Eessen, te midden van kreunende zieken, van stamelende idioten, van schreiende kinderen, met als voedsel zwart brood en waterachtige koffie, en 's middags kwalijk riekende soep; maar bovenal voor het meisje, de wreede scheiding, dat beeld van haar weggedragen moeder, de onmacht te vernemen, waar de doode rusten zou.

een man van zestig jaar, die reeds verscheidene jaren ziek was, moest van boven voor de inspektie naar den koer gaan. De uitgeputte oude kon zich nauwelijks nog bewegen. « Werp hem de trap af! » huilde de onmenschen, maar de soldaat, wien hij dit bevel toeschreeuwde, was medelijdender dan hij en steunde den grijsaard. « Niet zoo! » kreet de dokter, en eensklaps gaf hij den ongelukkige een schop, dat hij van de treden rolde. Luid klagend liep vrouw Maeckelbergh naar hem toe... De man reutelde nog even, en uit zijn brekende

Afl 26 Uitgever J. HOSTE, St-Pieterstraat, 30, Brussel

Afl. 26

“ Het Bloedig IJzerland ”

Prijs: 30 centimen

VERBODEN NADruk

WEKELIJSCH AFLEVERING

18 Juli 1920.

oogen laaide een stonde al de smart om deze gruwelijke behandeling en wreed einde. Zoo stierf die vreedzame martelaar van Vlaanderen.

— Gooi het kadaver maar buiten! riep de Pruis, die hier de bloedschuld van zijn rijk weer zeer verzwaarde.

Op een morgen verscheen de beul opnieuw in de zaal, waar Helena nu haar troost zocht in 't gebed voor haar op een onbekende plaats begraven moeder. Alle opgeslotenen kregen bevel recht te staan en zich te ontkleeden... De vrouwen en meisjes protesteerden, kloegen, weenden... Maar 't bevel was formeel... En toen een soldaat de weigerende Helena dreigde haar goed af te scheuren, zonk het meisje tegenover dien vreeselijken eisch, deze onteerende behandeling bewusteloos neer. Dat was te veel voor haar rein gemoed... Men liet haar liggen... En daar stonden andere vrouwen ontkleed in de nabijheid van mannen, Duitsche soldaten en kinderen... En de dokter genoot van zijn militaire macht, van zijn sabelrecht... 1).

Wie vertelden vroeger, hoe ook de bewoners van Woumen opgesloten werden, de mannen op den zolder van 't sekretarishuis en de vrouwen in het klooster. Evenals de Eessenaren moesten zij insgelijks naar Torhout... Eenzelfde al-

(1) Wij herhalen nogmaals, hoe walgelijk deze bijzonderheden ook zijn, dat we ze slechts na nauwkeurig onderzoek neerschrijven.

lertreurigste stoet van gemartelde lieden... De laatsten van Beerst trokken naar Coukelare. Ook te Vladsloo troffen de Duitschers nog een twintig burgers aan... Ze bonden ze vier aan vier met ketens, gelijk gevaarlijke galeiboeven en dreven ze eveneens naar Torhout, dat dus getuige was van al de ellende. Aldus ontruimden de Duitschers eenige dorpen nabij den IJzer.

Andere gemeenten kregen nog enkele weken uitstel en sommige zelfs drie jaar.

De mannen uit die gevangenis van Torhout werden gedwongen in de omgeving boomen te kappen of de straten van het stedeke te reinigen; eindelijk mochten zij, die familieleden in de plaats bezaten of in hun eigen onderhoud konden voorzien, de patronage verlaten... De anderen bleven opgesloten. Helena werd met haar tante door een vriend van haar vader in huis genomen. Waar haar moeder rustte wist zij niet. En waar zwierf haar vader, waar lag René, haar broer, waar was Marie?

Zooveel gezinnen werden nu uiteengerukt in dezen afschuwelijken tijd, waarin het barbaarendom weer scheen te heerschen.

Zoo was het pesthol van Eessen geleidigd en lag het dorp daar geheel ten doode gedoemd.

HET BLOEDIG IJZERLAND

DOOR
A. HANS

EEN GEZICHT OP DE VOORMALIGE KADEN TE NIJWEPPOORT

MET DOORSNIFFEN VAN PRIJKELOORDAAN IS HET „RHEINLAND“

Uitgever J. HOSTE, 30, St-Pieterstraat, Brussel